

Netypické netypično. Zeměvjemu je umělecké zvukové dílo, které vyzívá k vizuálním představám o (Z/z)emi

Jiří Svoboda

Doposud jsme v letošním Audiocafé poslouchali audio dokumenty, které byly do velké míry faktické, realistické, a tak nějak přítomné v realitě. Zeměvjemu bylo zcela jiné. Dílo z rukou Adély Součkové, Markéty Lisé a pod dramaturgickým dohledem Violy Ježkové vyžaduje, aby posluchači zavřeli oči a možná se skleničkou vína zabrouzdali zcela mimo běžnou každodenní denní realitu. V netypickém formátu, který autorky popisují jako *radiodokumentární kompozici hýřící rozmanitostí*, se projevil fakt, že více než novinářky jsou autorky umělkyně. Následuje přepis debaty, která se odvíjela v kurzu Audiocafé bezprostředně po poslechu.

Jan Hanák: Asi je třeba zmínit, že dokument byl vysílán na Českém rozhlasu Vltava v listopadu minulého roku, takže je vlastně docela čerstvý. To je všechno z mého úvodu. Nejdříve se zeptám studentů, jestli máte nějaký dotaz, kterým byste chtěli začít... A jestli ne Martino, tak máš prostor na výkopovou otázku.

Martina Pouchlá: Děkuji za slovo, Honzo. V publiku máme budoucí novináře a teď jsme slyšeli dílo, které stvořili profesionální umělkyně, což jsou trochu dva odlišné světy. Můžete poodhalit proces vzniku této konkrétní kompozice a metodu, se kterou jste sbírali materiál, který jste nakonec použili?

Adéla Součková: Děkuji za otázku. V roce 2017 mě oslovila Viola (*Ježková, dramaturgyně, pozn. red.*), se kterou jsme se již znali a nabídla mi tvorbu radio dokumentu. Přemýšlela jsem, o čem ho udělat a jelikož jsem primárně malířka, kreslířka a výtvarná umělkyně, tak jsem nebyla do jisté míry schopna změnit svůj přístup, oproti tomu, jako když například maluji obraz. Nebyla jsem schopná udělat jasné koncepční rozhodnutí, o čem ta věc bude, protože dost často maluji tak, že intuitivně něco vytvářím a pak to v určité fázi, a často až zpětně, pojmenuji. Dílo tak vzniká až zpětnou reflexí. Pak jsem se rozhodla, že základním motivem bude propojování se zemí.

Ze začátku jsme plánovali, že dokument vytvoříme s Violou, ale jelikož jsem nebyla schopna říct o čem to je, tak ona nemohla sestříhat hrubý materiál. Současně se mi děly takové věci, jakože jsem neuměla používat nahrávací, takže některé nahrávky byly nekvalitní.

Neznala jsem ani reportážní postupy, takže jsme dokument nechaly nějakou dobu ležet.

Dlouhodobě pracuji s Markétou a tam jsem jí oslovila, jestli by nechtěla být spoluautorka. Začali jsme spolu hledat formu, přidali novou rovinu materiálu a Markéta to následně i sestříhala. Pro mě bylo navíc velké překvapení, jak to sestříhala. Strašně moc informací o tom dokumentu se dostalo do hudby, co v něm zaznělo.

Markéta Lisá: Chtěla bych jen dodat, že část hudby je součástí jiné práce, kterou jsem dělala s Adélou. Hudba vznikla původně k jiné věci, kterou dokonce Adéla použila k jednomu svému

výtvarnému dílu. Fragment z ní se následně objevuje v tomto dokumentu. Text, který v něm odříkávám, napsala Adéla. Ale proškrtala ho způsobem, že z něj zůstaly jen malé kousky a vznikl význam, který podle mě Adéla ani nezamýšlela. A pak jsme celé dílo různě konzultovaly, jestli dává či nedává smysl. To byla otázka až do úplného konce.

Martina Pouchlá: A o to víc by mě možná zajímalo, co by k tomu řekla Viola, jakožto dramaturgyně, která měla za úkol takto volnou tvorbu ukočírovat, aby se dala vysílat v rámci Českého rozhlasu.

Viola Ježková: Moc děkuji za slovo. Nebyl to úplně jednoduchý proces. Ne v tom ohledu, že by autorka neměla velmi nosné a sdělné přemýšlení, ale proto, že překlad jazyka někoho, kdo kreslí, maluje a vyjadřuje se v procesu, nebylo možné ve zvukové podobě možné dotáhnout do nějakého dobrého konce, v němž bychom mohli hovořit o vztazích, které k celkovému dokumentu smysluplně korelují a dávají smysl.

Oceňuji velmi Adélinu sveřepost, protože jsme skutečně vstoupily do spolupráce v roce 2017. To není krátká doba, kdy se k tomu Adéla vracela. Já jsem se necítila na to, že bych se dokázala zhostit role autorky, takže jsem ráda, že Adéla oslovila Markétu. Její velký přínos do syntézy celého dokumentu mi začal dávat smysl. Cítila jsem z ní jasný tah sdělení. Je hodně zajímavé zde přemýšlet nad tím, jak se pracuje s podobnou scénou. Ruchy jsou zde součástí scény.

Celou dobu je dokumentu zároveň chození okolo tématu vztahu k zemi. Není podle mě nutné – a to může být pro studenty zajímavá informace – mít při vytváření dokumentu jasné, předem dané stanovisko. Naopak si myslím, že v autorské tvorbě je zajímavé, že autor sám si prochází určitým procesem, který zohledňuje ve výsledném tvaru. Otevřená kompozice plná breaků, ruchů a vzdechů, vytváří dohromady kompaktní celek, který je otevřený k posluchači.

A ještě jsem přemýšlela nad tím, že kdybych takový obraz dala poslechnout mým studentům, tak by mě velmi zajímalo, jaké u toho poslechu měli obrazy, kde byli. Protože žádný dokument neexistuje tak docela bez posluchačů. Měla bych potřeba toto zkoumat, protože i pro mě, jakožto dramaturgyni, se jednalo o vstup do experimentálních vod, co se týče narace a formátu.

Jan Hanák: To je přímo výzva pro studenty... Splníte ji někdo? Mě ještě napadla jedna věc. Po pár letech, co opět více vplouvám do výuky, se znovu setkávám s terminologií dokumentů, respektive pásma a feature. A jak asi víte, tato terminologie je velmi neujasněná, používá se všelijak, a dokonce se dospívá až k tomu, že označené daného díla nějakým pojmem je většinou přání autora, aby tak bylo vnímáno. Přiznám se, že mě u tohoto díla napadl feature. Mohl by to být krásný feature, takový rys tváře, kdy se neodehrává přímočaře nějaký příběh. Rys země, který dostává stále další performativní a autorské vrstvy. Ale myslím si, že je velmi zajímavé opravdu vnímat ten kořen... dost podle mě vysvětluje fakt, že jste malířka.

Adéla Součková: Pro mě byl na celé práci velmi zajímavý vstup Markéty. Skrz ní jsem se dozvěděla, že hudbou se dá vyjádřit velké množství obsahových věcí. Naším společným záměrem bylo myslet, jako když se prochází krajinou. Chtěli jsme to udržet v metaforickém jazyce. Každý rozhovor jsme se chtěli udržet v otázce, co je ten vztah a kde je. To je vlastně otázka, na kterou se ani nedá zeptat. Je nepřímochař a těžko z ní vybruslit. Bylo zajímavé

sledovat, jak se zde do jedné roviny dává chlapík, co kope jámu, mezinárodně uznávaný filozof a kamarádka houbařka.

Martina Pouchlá: Navážu na příběh vzniku dokumentu, který sahá až do roku 2017. Viola, s jakým záměrem jsi oslovila tak vizuálně tvořící autorku, aby si vyzkoušela audio? My jsme tu už měli filmové dokumentaristy, kteří se pustili do audia, ale pořád to byli lidé, co už za sebou měli nějakou dokumentární tvorbu. Tady se v podstatě odehrála práce s umělkyní, která – pokud jsem správně pochopila – výhradně audio tvorbu doposud netvořila, tuším že tam byly jen video instalace a performace. Jaký byl záměr?

Viola Ježková: Znímám Adélinu výtvarnou tvorbu, mám jí ve veliké úctě a chovám k ní nepokrytý obdiv. Dělá krásné věci. Byla to rozhodně její osobnost. Adéla je člověk, která o sobě v radio dokumentu říká, že je vítr a Marie, kamarádka houbařka podotýká, že je to je to myšlení. Adéla si je vědoma světa okolo ní, je si vědoma, co s ní svět dělá, hodně ho prožívá a je to přemýšlivá a tvůrčí bytost. Ještě musím podotknout, že v roce 2017 byl šéfredaktorem ČRo Vltava Petr Fišer, který měl jednoznačné zadání na dokumentární radio tvorbu. Mělo se jednat o experimentální laboratoř která byla součástí dramatického plánu. I proto jsem měla chuť i požeňání ze shora oslovit někoho, kdo to nikdy nedělal. Zároveň jsem si byla vědoma velmi silné autorské osobnosti, jíž Adéla i Markéta jsou. Takže jsem byla zvědavá, co z toho může vylézt za novotvar.

Martina Pouchlá: Zároveň jsme již zmínili, že některé nahrávky nejsou úplně v ideální kvalitě, protože Adéla nevěděla, jakým způsobem dobře nastavit rekordér, takže jsme slyšeli i různé ruchy, které byly v pozadí. K tomu se může pojit otázka, jakou kvalitu nahrávek audio dokument snese? S čím vším se dá pracovat?

Viola Ježková: Materiál, který byl na hraně slyšitelnosti a použitelnosti se do výsledného tvaru nedostal. Ve verzi, kterou jsme mohli slyšet, jsou již nahrávky součástí Markétinné práce, která záměrně rozhovory „zaručovává“. Je pozoruhodné, že rozhovor se slečnou, která hovoří o tom, jak Zemi miluje, se odehrává v jídelně. Slyšíme jakési kontrapunky prostředí vůči tématu rozhovoru, kde slyšíme břinkat nádobí. Zvuk pak může někomu místy připadat nepřijemný, ale je významotvorný. Tam kde dokument vrcholí a dochází k vyznání lásky Zemi, což je někde ve 22. minutě, tak jsme v rozbřinkaném prostředí. A to mě na celé práci bavilo. Na ploše 29. minut nejde o nic nahodilého. Všechny zvuky spolu prolévají a vedou dialog. Autorky úmyslně rozrušovaly hlavní linku, kde někdo mluví, abychom si uvědomili, že šíře našeho vnímání je poněkud větší, než jsme zvyklí. Dochází k oscilaci mezi tím, kde je focus a co je v pozadí...Howg, předávám slovo.

Markéta Lisá: Vždycky ani nebyl můj záměr nahrát si danou věc s velkou bohatostí a hloubkou prostředí. Ale ve chvíli, kdy k tomu dojde a rozhovor má taky význam, který se hodí do daného celku, tak už o tom tak přemýšlím. Někdy je to záměrně a někdy zcela nevědomě nahraji i něco, co nezamýšlím. Ale jestli teda mohu radit, je lepší si všechno zkontrolovat a dělat si nahrávky lepší. Lépe se pak s celou věcí pracuje než lovit zvuk v ekvalizéru při editování. Když se ale zároveň zbavíte všech zvuků okolí, přijdete o hudební rovinu.

Adéla Součková: S Markétou pro nás bylo důležité vyhnout se sterilnosti. Technická vyčištěnost by byla výpověď sama o sobě. (...) Myslím, že v tvorbě jsme často všichni příliš hodní. Měli bychom více zlobit a používat prostředky, které vyjadřují i nějakou emotivitu a současně zprostředkují atmosféru. Vždycky, když pracuji se zvukem, tak chci, aby tam nevystřihávali třeba takového to profouknutí mikrofonu. Líbí se mi, když v mikrofonu je slyšet vítr a ztrácí se v něm slova. Já nevím, vlastně v tom vidím určité obrazy. Objevuje se tam imaginace. Jasně, možná to není nejvhodnější na rozhovor s Babišem, nebo možná i jo, ale v rámci tvoření atmosfér mi to přijde důležité. Vždy když pracuji s něčím, co se strká do zásuvky, snažím se v podstatě jít proti hlavnímu principu toho, jak se daná věc používá. Mám k technice vlastně dost ambivalentní vztah.

Jan Hanák: Možná na rozhovor s Babišem by vítr byl to nejlepší, co by tam mohlo zaznít... Hloupá poznámka. Chtěl bych se ještě pobavit o hudbě, co v dokumentu zazněla. Nebyla ruchová, byl to s prominutím prachspřstý popík, který nemusím, ale vlastně tam fungoval a vůbec mě neštvál. To mě překvapilo. Zajímalo by mě, jak jste přistupovali k výběru hudby?

Markéta Lisá: V dokumentu je písnička od kapely Bert & Friends, která se mi hrozně líbí. Dokonce jsem zpěváka Berta žádala o rozhovor, ale skončilo to na tom, že on souhlasil a už jsme se nedomluvili, že se sejdeme. A pak jsem se rozhodla, že tam použiji tuhle píseň, protože mi přijde, že s tématem dokumentu souvisí. Navíc se mi líbí, jaký je v textu písničku humor a něha, což jsou emoce, které mě uchvátily a přišlo mi, že tam musí být. Mě pop nevádí, já mám pop ráda.

Jan Hanák: Možná ta něha, proto to na mě fungovalo i jako na člověka, který popík nemiluje. Ale tohle bylo dobré.... A výborně, Jiří se hlásí, první student. Jiří, povídejte.

Jiří Vízner: Dobrý večer, já se chci zeptat ohledně respondentů v dokumentu. Už jste to krátce naťukli. Jak jste na ně přišli, jak jste je vybírali? Třeba ten pán na ulici, který kopal jámu, toho jste potkali jen tak na ulici a vyhrnuli jste na něj ty otázky? Trochu jsem z něj totiž cítil, že vlastně moc neví, proč se ho na to ptáte. Nebo stalo se vám, že třeba někdo nechtěl odpovídat? Jak to bylo?

Markéta Lisá: Máte vlastně pravdu, přesně tak to bylo. Tohoto pána jsem oslovila, když jsem šla kolem, protože byl zrovna den, kdy jsem si řekla, že budu nahrávat. On se nebál, byl jen trochu překvapený. Vůbec mu nevadilo, že si ho nahrávám a že jeho hlas někde použiji. Byl hodně vstřícný a upřímný. Co se týče ostatních lidí, tak se část z nich bála, co s tím vlastně budu dělat, nechtěl nic mít s mikrofonem. Část také říkala věci, co jsou zajímavé a část řekla jen zvláštní mlhu. Mám ovšem hodiny nahrávek s lidmi, kteří se ve finálním dokumentu vůbec neobjevili.

Adéla Součková: Protože jsme se ptali na poměrně obecné věci, tak jsme narazili na problém, že spousta odpovědí zněla velmi vágně. Třeba houbařku Marii jsem oslovila, protože jsem měla pocit, že rozumí zemi. S filozofem Lukášem Likavčanem jsem si následně povídala proto, že

jsem měla dojem, že jí rozumí teoreticky. Můj klíč byl, že Zemi rozumí, mají v zemi nějakou přesnost. Ať už jde o rozum, pocitem, nebo tělesným prožívání. Jen jsem tam potřebovala vždy pocit, že jemu doopravdy nějak rozumí. Markéta pak pracovala více hudebně, improvizálně a reakčně a více pracovala s nosnými situacemi, které k sobě dokázala přivábit.

Markéta Lisá: Ještě ale samozřejmě docházelo i k takovým momentům, jako že si člověk někoho vybere, jde za ním s otázkou... Mám třeba hodinu a půl nahrávky s mým kamarádem, kdy mi povídal o práci. Pak jsme vypli mikrofon a on začal povídat o zemi, ale já to nemám nahrané. Ale mám tu hodinu a půl o jeho zaměstnání, která je docela pěkná.

Jiří Vízner: Děkuju.

Martina Pouchlá: Kdy jste při vzniku takového díla, respektive kompozice, poznaly, že už máte dost materiálů, který půjde do střížny? V minulých týdnech jsme poslouchali různé dokumenty, které měly nějakou katarzi. Došlo tam třeba k tomu, že výlet, o kterém byl jeden z dokumentů, tak skončil. Tam se tedy nabízelo, kdy skončit s nahráváním. Ale kdy vy jste cítili, že daná věc už je ta, se kterou chcete jít do střížny? Bylo to dáno nějakým autorským instinktem, nebo deadlinem, co vám nastavila nemilosrdná dramaturgyně?

Markéta Lisá: Já musím hlavně poděkovat Viole za její vstřícnost, protože nám několikrát posunula termín odevzdání. Několik kratších rozhovorů vzniklo i dávno po tom deadlinu, třeba tři dny před odevzdáním. Takže ta situace, kdy máme hotový materiál a jdeme do střížny, vlastně nebyla. Pořád se s tímto dokumentem něco dělo do poslední chvíle.

Adéle Součková: Já tento postup taky vlastně moc neumím. Je pro mě zajímavé si vždycky něco nahrát, poslechnout si to a říct si „jo, ještě tohle“. A pak začít stříhat. Pořád s tím materiálem vést nějaký dialog. Není to moc efektivní postup, ale asi to sedí k tomuto asociativnímu pásmovému formátu.

Viola Ježková: Možná se tedy připojí nemilosrdná dramaturgyně (smích). No jo no, kdyby takto měl vznikat každý dokument pro Vltavu, tak se asi zblázním, to je pravda. Ale z takového tvoření mám radost. Pro vás, studenti, se tu bavíme v podstatě o rozdílu mezi takovouto tvorbou a faktem, že rozhlas je svého druhu továrna. A to je taky dobře, protože spousta procesů musí najít svůj konec. Konec, Martino, jsem poznala podle dvou věcí v součinnosti. Už jsem si opravdu přála, aby se ten tvar už nějak vynořil na svět, protože byl ve vzduchu opravdu dlouho, nejdéle za mojí působnost v rozhlase. Ale nevadilo mi, nerozčilovalo mě to, to vůbec, jenom jsme věděla, že bude dobré i pro Adélu, když to bude moct pustit do světa. A potom, když jsem to dramaturgicky připomínkovala, což se myslím dělo docela intenzivně, jsem v jeden moment cítila, že je možné to vlastně uzavřít. Vymáčkli z materiálu co se dalo, dali do něj spoustu energie a výsledný tvar tak drží pohromadě. V autorské tvorbě je pro mě také zajímavé, že se jako dramaturgyně napojím na vnitřní proces autorů. Došlo tam vlastně k mnoha katarzím. Bez návodu jsem byla schopná nacítit, že ta kompozice někam vede a má své vrcholy, dojemná místa i svůj konec.

Martin Pouchlá: Spolupráce s dramaturgy může být různorodá, dotkli jsme se toho v minulých posleších. Narazili jsme i na to, že někteří dramaturgové dělají střih. Violo, zasahovala si do procesu nějak, kromě toho, že si pobouzela autorky, ať už dokončí svůj záměr? Měla jsi slovo na některé z věcí, kdy by se něco propojilo či posunulo, nebo sis poslechla výsledný tvar, který jsme slyšeli a řekla, že to je ono?

Viola Ježková: Ne. Já jsem slyšela asi tři verze? Možná čtyři, když nebudu počítat úplně ty první, co jsme dělaly s Adélou. Vlastně jsem jim do díla mluvila ve smyslu kompozice a nějakých proporcí, významotvornosti, délky trvání. Určitě jsem i doporučovala, co dát na začátek, co nakonec, jak to zpřeházet. To by možná řekla víc Markéta.

Markéta Lisá: Ve fázi, kdy to mělo už nějakou strukturu a délku, tak přicházely poznámky od Violy, kde byla napsaná minutáž a k tomu, že jí něco ruší, nebo že se jí to naopak líbí, co je potřeba vypustit, kde to je například moc dlouhé mluvení, které už začíná posluchače trochu nudit. Nebo naopak, když jsem něco vyhodila, tak přišla připomínka, že to tam mám vrátit. Když to člověk střihá a poslouchá padesátkrát, tak se v tom taky už lehce ztratí. Není pak jednoduché poslouchat celek, když je v celém tom díle člověk ponořený. Jinak jsem byla velmi vděčná, že vnější komentář, který byl velmi precizní, věcný a přesný. Tyto připomínky pro mě byla dobrá vodítka pro dopilování.

Martina Pouchlá: Možná pro účely nahrávky jen připomenu, že radio dokumentární tvorba je velmi různá na poli Českého rozhlasu. Minule jsme tu měli vedoucího tvůrčí skupiny a ten říkal, že Český rozhlas Plus a Dvojka spíš dává prostor publicistickým dokumentům, zatímco Vltava a Wave vysílají hlavně autorské dokumenty. Můžeš Violo zařadit, to, co jsme slyšeli do kontextu dokumentů, které zaznívají na Vltavě a jak často lze narazit na podobné kompozice a pásma, featury? A jak často jsou to spíš publicisticky laděné věci, jako například dokument o nesmrtelnosti, který jsme slyšeli?

Viola Ježková: Hmm, no. Od roku 2017 je šéfredaktorkou Vltavy Jaroslava Haladová a s ní se zadání radio dokumentu na Vltavě změnilo. Co se týče těchto experimentálněji laděných kompozic, tak z nich můžeme slyšet pouze jediný radio dokument, který tento rok zatím vznikl. Něco z toho můžeme slyšet i v občasníku, který já doprovázím komentářem s autorem, kterému říkáme *Jak to znělo*. To je prostor nabídnutý ne-dokumentaristům, v němž se zkoumá dokumentární metoda, co jí vlastně myslíme. To že se bytostným způsobem dotýkáme nějaké skutečnosti, která nás obklopuje. Častokrát to není lineárně vyprávěný příběh, který nese stopy standardního narativu. Mám pocit, že u podobných kompozic je nasnadě se bavit o tom, kde zaznívají. Podle mě není ideální, když taková kompozice hraje z éteru. Když si představím, že to poslouchám v rádiu a u toho dělám večeri, tak mi ledacos unikne. Když jej například mám ve sluchátkách na procházce, tak se na jeho atmosféru snadněji naladím. V celém díle totiž jde o probouzení vlastní imaginace a cestování svým vlastním vnitřním světem. Myslím si, že Zeměvjemy by klidně mohly být v nějaké galerii a že by jim to moc slušelo. V rádiu se toho podle mě hodně ztratí a dost to svědčí o tom, s jakou kulturou radio dokumenty posloucháme. No a tvoje otázka ještě byla, čím se vltavské radio dokumenty vyznačují?

Martina Pouchlá: Na kontext toho, co na Vltavě vzniká, protože my jsme v letošním semestru slyšeli dva zástupce. To byl ten dokument o nesmrtelnosti a teď tento. Což myslím, že jsou poměrně odlišné posluchačské zážitky. Tak zasadit to do kontextu, co můžeme v takové tvorbě na Vltavě očekávat.

Viola Ježková: V zásadě naše audio tvorba není limitovaná jen tím, aby vznikala jen taková, jako jsou Zeměvjemy. Myslím, že to by Vltava ani nebyla ráda. Nicméně věnuje jim určitou část programu a považuje ji za důležitou a relevantní. Vedle toho pak vznikají klasičtější, esejističtější featury, kde téma, které si autor zvolí, zpracovává v delší kompozici. Témata, která se dostávají do výroby jsou ale různorodá, na čemž si Vltava zakládá. Buď pojednávají nějaký kulturní fenomén, nebo se vztahují k důležitým historicko-kulturním okamžikům. Není ale kladen limit na to, o čem vyprávět. Spíš jak. Vltava podle mě preferuje spíš esejističtější rukopis, než publicističtější. A to proto, že ví, že publicističtější tvar má na starost jiná stanice Českého rozhlasu.

Martina Pouchlá: Ještě bych se chytila toho, co jsi říkala v první část tvé odpovědi, kde si zmiňovala, že si dokáže toto dílo představit v nějaké galerii, ve výstavním prostoru, protože by tě zajímalo, co se posluchačích odehrává, když to poslouchají, jaké vizuální vjemy si tvoří. Já jsem právě při dnešním poslechu viděla tu galerii. Možná to bylo ovlivněné tím, že jsem se právě dívala na dřívější práce Adély, takže možná z toho důvodů jsem byla trochu přeprogramovaná, ale úplně jsem viděla plátno, na kterém se promítají nějaké záběry, klidně asynchronní. A pak ještě živou hudbu, protože jsem si představovala, jak tam na ty bicí někdo hraje živě. Přišlo mi, že by to dobře sedělo. To je jen taková moje poznámka, která doufám vybudí i nějaké studenty, kteří by se podělili o svoje vizuální vjemy, když poslouchali toto dílo. Takže dávám prostor, aby se nestyděli a taky se zapojili.

Jan Hanák: Pokud se nezapojí studenti, tak já musím říct, že už mi to tu zní dlouhou dobu, že první silný vizuální vjem, který jsem měl, bylo právě skrze toho pána v díře. Zaprvé jsem si to fyzicky představil a zároveň jsem tam vnímal jakési klesání do historie. Vybavilo se mi jedno místo, kde jsem před týdnem byl, po dlouhé době, kde na zřícenině hradu Pišolec je cisterna, kterou mojí kamarádi, manželé, kutají už mnoho let a kutají tam zároveň do historie svého života. Ta cisterna se směrem dolů trochu rozšiřuje, takže proto má pro mě fyzický vjem ženského mateřského lůna. Takže tento zeměvjem mi tam zněl. Do té doby to sice bylo pěkné, ale takové intelektuální a najednou jsem se dotkl živočišna, fyzicky vnímání země, mě i toho pána a kohokoliv... Tak to je za mě. Ale jestli něco napadá studenty, budeme potěšeni. Minule jsme poslouchali Pohrobky Apartheidu, a to na nás vyloženě křičeli. Takže spíš je to tím, že Zeměvjemy vybízejí k rozjímání... Ne tím, že by tu studenti nebyli.

Viola Ježková: Já si to nevykládám nějak špatně, беру to a děkuji za ten sestup, Honzo. Byl by to svého druhu dobrý výzkum, kdybych na něj měla čas – pracovat s tím, co to v každém člověku evokuje, testovat, kam až je možné zajít a kam ne. Vlastně jsem si uvědomila, což teď bude kritičtější hlas dramaturgyně, že mám pocit, že ačkoliv se naladím na něžnou notu a linku, tak se zde ukazuje jakési ambivalentnější rozkročení. Mezi tím, že dokument je částečně zprostředkovává stav jednotlivých respondentů, popřípadě vztah k tématu, k Zemi, a mezi

mluvením o tomto stavu. Nevím, jak by to vypadalo, kdyby se autorky rozhodli, že dílo bude čistě o tomto vztahu nebo o jeho mluvení. Ale možná mi Adéla nebo Markéta řeknou, že to pro ně takhle rozkročené není. Pro mě je tam tato oscilace, která mě občas přiblíží a občas oddálí jádru tématu.

Adéla Součková: Je to dost dané tím, že jsem nebyla ve střížně. Z mojí strany tam byl popis a z Markétiny víc právě vztah. Skrze tuto perspektivu zpracovávala hrubý materiál hudebně a propojovala spíš ten můj vklad, který byl spíš popis, do toho celku. To znamená, že tato připomínka je na místě. Byl to pro mě celé experiment, náročnější, než jsem čekala. Uvědomila jsem si díky tomu, co jsou to dokumentární postupy, velice matně. Já jsem zvyklá spíš přemýšlet v takovém zvláštním vyšívání a atmosférách mezi různými informacemi. To pro nás obě vytvořilo docela časově náročné dílo.

Viola Ježková: To je možná věc, co ještě stojí za zmínku. Dílo tvořily dvě tvůrkyně, dvě ženy, je to výsledek spolupráce a dialogu mezi nimi. Je to tedy něco jiného, než když si dílo tvoří sám.

Martina Pouchlá: Našla jsem na webu následující, dovolím si zacitovat: *Pro autorky bylo překvapením, jak se během práce s audio materiálem snaha o popisování vztahu lidí k Zemi plynule přelila do snahy tematizovat vnímání. Jak vnímá člověk Zemi a jak vnímá sebe v jejím kontextu?* Proměnila práce na dokumentu i vaše vnímání Země a sebe v jejím kontextu?

Adéla Součková: Vlastně úplně ne. Spíš nás překvapila spousta odpovědí a spousta způsobů jejich uchopení. V roce 2018 jsem napsala zmíněný text, v němž sebe malá holčička posuzuje jako personifikovanou Zemi. Tuhle perspektivu jsem ale proměnila i ve čtení současné filozofie, protože mi to přijde do jisté míry hodně antropocentrické. Není to o vnímání toho, ale (Adéla vypadávala). Pak jsem se ještě chtěla zmínit o té spolupráci. Já jsem vlastně zvyklá pracovat strašně individualisticky. Moje práce obvykle spočívá v tom, že se na šest hodin zavřu do ateliéru a tam přemýšlím. Neměla jsem tedy zkušenost s tím, co je to spolupráce, co je to společná práce na projektu. To pro mě bylo nesmírně zajímavé, poučné. Museli jsme s Markétou najít společný přístup k vnímání toho tématu.

Markéta Lisá: Já svoji proměnu skrz setkání při práci na Zeměvjemech vnímám docela silně. Ještě ve chvíli, kdy se něco popíše a zformuluje, tak je to jiné, než když to existuje předtím v nějakých náznacích. Myslím, že nějaká proměna určitě nastala.

(ticho)

Jan Hanák: Nevím, jestli teď nahodit poslední dotaz, nebo se rovnou rozloučit.

Martina Pouchlá: Zeptala bych se ještě studentů, jestli chtějí na závěr něco poznamenat, nebo budou rozjímat během večera? (...) Pacičku žádnou zatím nevidím.

Jan Hanák: Ani já. Tak možná to naše povídání ukončíme. Mockrát poděkujeme Adéle Součkové za její radiodokumentární kompozici, Markétě Lisé za její radio dokumentární kompozici a Viole Jekžové za její radio dokumentární kompozici *Zeměvjemy*, kterou jsme uvedli v tomto semestru pod zastřešujícím názvem Restart a myslím si, že tro velmi zajímavým způsobem pojem restartu v různých polohách pěkně mozaikou doplňuje. Skoro bych řekl, že příběh těch osmi děl, které v tomto semestru posloucháme, jsou taky takovým featurem dohromady. A pozval bych, i vás, jako hostky, na poslední Audiocafé tohoto semestru. Bude už za týden, 18. května večer a tím závěrečným dokumentem bude *Láska za časů korony*. Vrátime se opět obloukem k impulzu, kvůli kterému jsme k motivu Restartu minulý semestr se studenty přistoupili. Budou debatovat tvůrci, autorka Tereza Hronová a doufejme že i dramaturg Ivan Studený, který měl neskutečné problém s Microsoft Teams, když jsme se tu měli potkat poprvé, tak třeba se to už tentokrát podaří. Mockrát děkujeme všem a hezký večer.

Všichni: (loučí se)